

5.5.2025

Eduskunnan sivistysvaliokunnalle

Asia: Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta

Viite: Asiantuntijapyyntö 30.4.2025

1 OAJ:n lausunnon keskeisin sisältö

Julkisen talouden suunnitelman (JTS) mukaan *”talouskasvua vauhditetaan parantamalla reilua kilpailua, tekemällä merkittävät panostukset TKI-toimintaan, nostamalla osaamistasoa ja kehittämällä työmarkkinoita.”*

Opetusalan Ammattijärjestö OAJ toteaa, että valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2026–2029 (VNS 2/2025 vp) unohti koulutuksen merkityksen talouskasvun vauhdittajana. Perustelemme väitettämme lausunnossamme sekä sitä, miksi katsomme hallituksen pettäneen lupauksensa koulutuksen erityissuojeluksesta ja opetusministerin pettäneen lupauksensa eduskunnalle, ettei perusopetuksesta leikata.

Olemme lisäksi huolissamme siitä, että valtionavustuksia jää edelleen kohdentamatta opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnon alalle *toimintamenosäästöä ja tuottavuussäästöä 3,6 milj. euroa v. 2026 ja 5,1 milj. euroa vuodesta 2027 alkaen. Nämä kohdennetaan JTS:n mukaan osana vuoden 2026 talousarvioesityksen valmistelua.*

Lausunnon kärkiteemat:

1. Korkeakoulutukseen tehtävät leikkaukset heikentävät Suomen mahdollisuuksia luoda kestävä kasvua
2. Kuntatalouteen tehtävät leikkaukset ovat aina myös koulutusleikkauksia
3. Julkisen talouden suunnitelman ohessa päätetyt positiiviset toimet jäävät koulutusleikkausten jalkoihin

5.5.2025

2 Korkeakoulutukseen kohdistetut leikkaukset vievät pohjaa kestävältä talouskasvulta

Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen perusrahoituksen leikkaukset vaarantavat T&K-tavoitteiden toteutumisen

T&K-toiminnasta ja korkeasta osaamisesta halutaan saada perustellusti veturi Suomen talouskasvulle. Korkeakouluopetuksesta leikkaaminen on kuitenkin täysin vastoin tätä tavoitetta. Tuloksekasta T&K-toimintaa tekemään ei voida saada osaajia, ellei pohjalla ole vahvaa koulutusta.

Korkeakoulujen perusrahoitukseen osoitettiin puoliväliriihen päätöksissä keskeisimmät koulutusleikkaukset. Tämä vaikeuttaa väistämättä yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen mahdollisuuksia tarjota korkeatasoista koulutusta. Pysyviksi leikkauksista jää jopa noin 70 miljoonaa euroa.

Leikkaukset koostuvat OKM:n hallinnon alalle tulevista leikkauksista, joista korkeakouluille kohdistettiin ensi vuodelle 52,7 miljoonaa euroa. Tästä 35,8 miljoonaa euroa kohdistuu yliopistoille ja 16,9 miljoonaa euroa ammattikorkeakouluille.

Lisäksi korkeakouluille osoitettiin vielä yhteensä 65 miljoonan euron leikkaukset perusrahoitukseen, joiden jakautumisesta yliopiston ja ammattikorkeakoulun välillä ei ole vielä kerrottu. Tästä 65 miljoonan leikkauksesta tiedetään vain, että vuonna 2026 tehdään määräaikainen 30 miljoonan euron leikkaus ja vuonna 2027 määräaikainen 20 miljoonan euron leikkaus. Vuodesta 2028 alkaen leikataan pysyvästi 15 miljoonan euroa. Leikkaukset vastaavat 5–7 % leikkausta korkeakoulujen perusrahoituksesta.

Perusrahoituksesta leikkaaminen vaikuttaa koulutuskapasiteettiin. Rahoituksen väheneminen tarkoittaa koulutusten järjestämisedellytysten heikkenemistä eli myös vähemmän yksilö- tai pienryhmätason opetusta, ohjausta ja tukea. Lisäksi pysyvän perusrahoituksen väheneminen heikentää korkeakoulujen mahdollisuutta suunnitelmalliseen pitkäjänteiseen toiminnan kehittämiseen, ja vaikeuttaa myös ulkopuolisen tutkimusrahoituksen kotiuttamista vastinrahoituksen puutteiden vuoksi.

Korkeakouluihin jo aiemmin kohdennetut resurssileikkaukset viimeisen 15 vuoden ajalta tarkoittavat sitä, että ammattikorkeakoulut järjestävät tutkintokoulutuksen noin puolet pienemmällä rahoituksella ja yliopistot kolmanneksen pienemmällä rahoituksella nyt kuin vuonna 2011. Korkeakoulujen rahoitustilanne opiskelijamääriin suhteutettuna jo nykyisellään jää jälkeen muista Pohjoismaista lähes kolmasosan, ja kohdistettujen leikkausten jälkeen tilanne on entisestään huonompi.

Hallitusohjelmassa on tavoitteena nostaa korkeakoulutettujen nuorten aikuisten määrä mahdollisimman lähelle 50 prosenttia vuoteen 2030 mennessä. Päätetyt leikkausratkaisut ovat täysin ristiriidassa tämän tavoitteen kanssa.

5.5.2025

OAJ:n esitys valiokunnan lausuntokirjaukseksi:

Koulutukseen kohdennetut leikkaukset vievät pohjaa kestävältä talouskasvulta ja parlamentaariselta T&K-työltä sekä vaarantavat koulutustason noston ja koulutuksen laadun. Siksi koulutusleikkauksista on luovuttava.

Koulutustasoa ei saada nostettua henkilöstön selkänahasta repimällä

Suomi jää jälkeen koulutustasossa kaikkia vertailumaitaan. Suomelta puuttuu parlamentaarinen yhteisymmärrys pitkän aikavälin suunnitelmasta ja rahoituksesta koulutustasomme nostamiseksi. Määräaikaiset ja alimitoitettut rahoitukset eivät ole tilannetta auttaneet. Tavoiteltu korkeakoulutettujen määrän nosto 50 %:iin ikäluokasta ei toteudu ilman korkeakoulutuksen perusrahoituksen kasvattamista.

Julkisen talouden suunnitelmassa korkeakoulujen aloituspaikkoihin suunnattiin vain 3,8 miljoonan euron pysyvä lisärahoitus. Jo päätettyjen aiempien määräaikaisten rahoitusten lisäksi kehysriihen tiedotustilaisuudessa kerrottiin, että korkeakoulutuksen aloituspaikkoihin olisi tulossa uusi määräaikainen 100 miljoonan euron lisäys. Tästä ei ole kuitenkaan mitään mainintaa julkisen talouden suunnitelmassa.

Eri yhteyksissä asiasta kysyttäessä on 100 miljoonan euron kohdennuksesta aloituspaikkoihin todettu, että se on määräaikainen rahoitus kolmelle vuodelle, mutta mistä rahoitus otetaan, on vielä epäselvää. Lisäys aloituspaikkoihin on ehdottomasti tarpeen, mutta määräaikainen rahoitus ei korvaa pysyvää ja vakaata perusrahoitusta. Tälläkin hetkellä koulutustason nosto on aliresursoitua. Tämä näkyy korkeakoulujen opetushenkilöstön heikentyneinä voimavaroina ja ajankäytössä. Korkeakoulujen opetushenkilöstön työviikko on selvitystemme mukaan 43–46 tuntia.

Koulutustason nostoksi ei riitä, että nuoret saavat paikan korkeakoulusta. Koulutustason nosto vaatii aloituspaikkojen täysimääräistä rahoittamista ja riittäviä henkilöstöresursseja. Koulutuksen laadun varmistamiseksi ja koulutuksen läpäisyn parantamiseksi pitää huolehtia riittävästä oppimisen tuesta ja ohjauksesta sekä henkilöstön ja opiskelijoiden hyvinvoinnista. Koulutustason nostoa ei saa tavoitella oppimistavoitteita madaltamalla.

Suunnitelma luoda 30 opintopisteen opintoseteli toisen asteen päättävälle ilman korkeakoulupaikkaa jääville opiskelijoille, on kannatettava toimi, mikäli tähän osoitetaan riittävästi uutta rahoitusta nykyisten kehysten ulkopuolelta.

Molempien kokonaisuuksien rahoitus herättääkin suurta huolta. Tämän kokoluokan kohdennusta ei voida tehdä kehysten sisäisenä siirtona romuttamatta koulutusta jollain toisella sektorilla.

Koulutusalojen välillä rahojen siirtely ei tuota lisäarvoa, vaan heikentää koko koulutuspolkua. Laatua ei myöskään synny lyhyillä määräaikaisilla panostuksilla.

5.5.2025

Mikäli nämä toteutuvat, korkeakoulujen tulisi nostaa koulutusvolyymiaan. Näillä toistuvilla erilaisilla lyhytjänteisillä määräaikaissilla rahoituksilla ei pystytä ylläpitämään vaadittavaa henkilöstöä eikä kehittämään ylintä opetusta, jonka pitäisi perustua tutkimukseen. Määräaikainen rahoitus tarkoittaa määräaikaista palvelussuhteita opetushenkilöstölle, mikä heikentää entisestään alan veto- ja pitovoimaa.

Koulutustason nostamiseksi tarvitaan parlamentaarinen yli hallituskausiin kantava yhteisymmärrykseen perustuva suunnitelma. Laadukas ja hyvin resursoitu koulutusjärjestelmä kaikilla tasoilla on välttämätön, jotta Suomi voi saavuttaa tavoitteensa myös tutkimuksen, kehityksen ja innovaatioiden (TKI) alalla.

Koko koulutuspolun on oltava kunnossa, jotta korkeakoulukyvykkyyttä rakennetaan läpi kaikkien koulutusasteiden. Tämä kaikki vaarantuu nyt näillä hallituksen toimenpiteillä leikata koulutuksesta.

OAJ:n esitys valiokunnan lausuntokirjaukseksi:

Määräaikainen rahoitus aloituspaikkojen lisäämiseen heikentää korkeakoulujen mahdollisuuksia ylläpitää osaavaa työvoimaa alalla. Määräaikaiset rahoitukset on korvattava pysyvällä rahoituksella, joka pohjaa osaamis- ja koulutustason nostoa koskevaan pitkän aikavälin suunnitelmaan.

Olemmeko hylkäämässä maksuttoman koulutuksen?

Hallituksen päätöksen mukaisesti avoimen korkeakouluopetuksen roolia kasvatetaan ja sen maksunperintää vapautetaan. Lisäksi tarjotaan mahdollisuus kokonaisten tutkintojen suorittamiseen avoimen väylän kautta. Kirjaus vaatii vielä täsmennystä ja lisätietoja, mutta jo nyt voidaan arvioida, että kirjaus on selkeä muutos Suomen pitkään jatkuneelle käytänteelle opintojen maksuttomuudesta ja tutkintokoulutukseen hakeutumisesta. Yksilön kautta korkeakouluille ohjattava perusrahoitus on merkittävä periaatteellinen muutos korkeakoulujen rahoitukseen. On erittäin valitettavaa, että hallitus tekee tällaisen päätöksen keskustelematta korkeakoulutoimijoiden kanssa siitä etukäteen.

Vaarana on, että maksullisuuden laajentaminen sekä tutkintokoulutuksen ostamis- mahdollisuus lisäävät yhteiskunnassamme koulutuksen keskittymistä, sosio-ekonomisen taustan vaikutusta koulutustasoon ja eriarvoisuuskehitystä sekä muodostaa kahden kerroksen tutkintoja.

Koulutuksen maksuttomuus on turvannut kaikille yhdenvertaiset mahdollisuudet kouluttautua ja näin on oltava jatkossakin. Suunniteltujen muutosten toteutus ja vaikutusarviointit on tehtävä huolella vaarantamatta sivistyksellistä perusoikeutta, jonka mukaan julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin

5.5.2025

säädetään, jokaiselle yhtäläinen mahdollisuus saada kykyjensä ja erityisten tarpeidensa mukaisesti myös muuta kuin perusopetusta (PerustusL 16 §).

OAJ:n esitys valiokunnan lausuntokirjaukseksi:

Perustuslain turvaamia sivistyksellisiä perusoikeuksia ei saa vaarantaa leikkauksilla eikä koulutusten maksullisuudella.

T&K-rahoitus vaatii tuekseen pitkän aikavälin suunnitelman koulutustason nostolle

Parlamentaarinen pitkän aikavälin sopimus nostaa T&K-rahoitusta, on ollut merkittävä päätös. OAJ on vaatinut alusta asti T&K-rahoituksen kohdistamista korkeakoulujen perusrahoitukseen vahvistamaan perustutkimusta, jota tarvitaan myöhemmin sovellettavien innovaatioiden edistämiseen.

T&K-rahoituslain mukaisia uusia lisäyksiä suunnataan nyt viimein yliopistoille ja ammattikorkeakouluille yhteensä 30 miljoonaa euroa vuonna 2026 ja 54 miljoonaa euroa vuodesta 2027 lähtien. Rahoituksen painopiste on yliopistoissa siten, että yliopistot saavat vuoden 2026 lisäyksestä 20 miljoonaa euroa ja vuoden 2027 lisäyksestä 39 miljoonaa euroa. On kuitenkin huomioitava se tosiasia, että ammattikorkeakouluille vuonna 2015 amk-laissa vahvistettua TK-tehtävää ei edelleenkään tueta rahoituksellisesti riittävästi. Ammattikorkeakoulujen perusrahoitusta on kasvatettava merkittävästi, jotta niillä on mahdollisuus osallistua täysimääräisesti TKI-työhön.

Pidämme kannatettavana sitä, että EU:n rahoittamien T&K-hankkeiden kansalliseen vastinrahoitukseen korkeakouluille ja valtion tutkimuslaitoksille osoitetaan 5 milj. euron lisäys vuodesta 2027 lähtien. Vastinrahoituksen määrä nousee näin 65 milj. euroon vuodesta 2027 lähtien.

T&K-toiminnan rahoituslisäysten ja perusrahoitukseen tehtävien leikkausten seurauksena korkeakoulujen toiminnan ja henkilöstön painopiste siirtyy koulutuksesta ja ylimmän opetuksen antamisesta tutkimuksen puolelle. Tätä voi vauhdittaa myös se, että korkeakoulujen rahoitusmallissa vahvistettiin T&K-toimintaa koulutuksen rahoituksen kustannuksella.

Edellä kerrottujen korkeakoulutukseen kohdennettujen leikkausten seurauksena tarvittavat tutkimus- ja kehityspanostukset jäävät valitettavasti tyhjän päälle osaajapulan vuoksi. Perusrahoitusleikkauksilla rapautetaan korkeakoulujen mahdollisuuksia kouluttaa T&K-toimintaan tarvittavia osaajia ja tutkijoita.

TKI-parlamentaarisessa työssä sovittiin 10 periaatteesta, joiden mukaan TKI-panostuksia kohdennetaan. Neljäs periaate oli **Tieteen vapaus sekä tutkimuksen ja koulutuksen laatu.** ”TKI-tavoitteiden näkökulmasta Suomen on nostettava myös

5.5.2025

koulutustasonsa OECD-maiden kärkeen. Tieteen, yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen perusrahoitus on tärkeä osa TKI-ketjua sekä politiikan ennakoitavuutta, ja sen riittävyys on varmistettava.”

OAJ:n näkemyksen mukaan samanaikainen perusrahoituksen leikkaus vie pohjan korkeakouluille kohdennetulta TK-rahoitukselta ja on osittain vastoin niitä periaatteita, joille parlamentaarinen TKI-sopu rakennettiin. **OAJ edellyttää, että valiokunta arvioi toteuttavatko hallituksen toimet parlamentaarisen sovun periaatteita.**

T&K-investoinnin onnistuminen vaatii tuekseen maahamme nykyistä korkeamman koulutustason. Koulutustason nostamiseksi on kiireisesti laadittava pitkän aikavälin suunnitelman niin koulutuspaikkamäärien nostamisesta kuin muistakin toimista ja niiden rahoittamisesta aivan kuten T&K-rahoitukseen on tehty. OAJ pitää välttämättömänä, että opetus- ja kulttuuriministeriö arvioi ja seuraa opetuksen asemaa ammattikorkeakouluissa ja yliopistoissa.

OAJ:n esitys valiokunnan lausuntokirjaukseksi:

Valiokunta edellyttää, että Suomessa on laadittava pikaisesti pitkän aikavälin suunnitelma toimenpiteistä ja niiden rahoituksesta, joilla tuetaan osaamis- ja koulutustason nostoa ja T&K-investointien toteutumista.

OAJ:n esitys valiokunnan lausuntokirjaukseksi:

Valiokunta edellyttää, että opetus- ja kulttuuriministeriön on arvioitava ja seurattava opetuksen asemaa yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa, jotta se pysyy vahvana suhteessa T&K-toimintaan. T&K tilalle on lanseerattava TKIO eli toiminta, joka kattaa kaikki neljä: tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan sekä opetuksen niiden osana.

3 Kuntatalouteen tehtävät muutokset vaikuttavat varhaiskasvatukseen ja koulutukseen

Oppilasmäärän väheneminen ei saa vaikuttaa opetukseen käytettävään rahan määrään vähentävästi, jotta osaamis- ja koulutustaso nousee

Juuri ennen puoliväliriihtä tehdyn Kuntatalousbarometrin mukaan lähes 70 prosenttia kuntien talousjohtajista ennakoivat oman kuntansa talousnäkymien huononevan seuraavan 12 kuukauden aikana. Neljäsosa vastaajista arvioi sopeutustarpeen olevan huomattava ja kaksi neljäsosaa kohtalainen. Valtaosa kunnista on tilanteessa, jossa niiden tulisi pystyä sopeuttamaan palveluverkkoaan sekä toimintaansa vastaamaan vähenevää väestöään ja sen seurauksena vähenevää rahoitusta.

Tällaisessa tilanteessa on virhe tehdä kuntien valtionosuuksiin leikkauksia. Tutkimuksen mukaan kannattavaa olisi pitää koulutukseen käytettävä rahoitus

5.5.2025

kunnissa nykytasolla eikä sitä pitäisi vähentää edes oppilasmäärän vähenemisen mukaisesti.

"Jos investoisimme pienenevien ikäryhmien koulutukseen, kasvava tuottavuus ja pidempi työssäoloaika kompensoisivat tehokkaasti syntyvyyden aiheuttamaa kuoppaa julkisessa taloudessa. Koulutusinvestointeja ei tarvitse kasvattaa, vaan riittää, että investoinnit pidetään nykytasolla. Kun lasten lukumäärä laskee, jokaiseen lapseen investoidaan enemmän. Jokainen suomalainen saisi vähän enemmän per pään, ja kouluttautuisi näin vähän pidemmälle". (T&Y 4/2024 13.12.2024, Tutkimuksen ruumiinavaus, Tuomo Tamminen sekä Declining fertility, human capital investment, and economic sustainability. Tutkijat Mikko Myrskylä, Julia Hellstrand, Sampo Lappo, Angelo Lorenti, Jessica Nisén, Ziwei Rao & Heikki Tikanmäki, Demography, 2024)

Hallitus päätti kuitenkin leikata 75 miljoonalla eurolla kuntien peruspalveluiden valtionosuutta vielä sen lisäksi, että kuntien valtionosuuden indeksejä päätettiin jo aiemmin leikata vuosittain yhdellä prosenttiyksiköllä. Tämä tarkoittaa ensi vuoden budjetissa 30,6 miljoonan euron leikkausta. Tärkeä päätös kuntatalouden kannalta oli kuitenkin se, että hallitus päätti korvata veroperusteisiin tehtävät muutokset kunnille. Yhteisöveron lasku olisi toteutuessaan ilman kompensatiota tuottanut kunnille lähes 200 miljoonan euron loven verorahoitukseen

Pirstaleinen kuntarakenne ja heikko kuntatalouden tila edellyttävät valtiolta toimia, jotta emme ajautuisi loputtomaan säästökierteeseen laskevan syntyvyyden Suomessa.

OAJ:n esitys valiokunnan lausuntokirjaukseksi:

Kuntien mahdollisuudet järjestää lakisääteiset palvelut yhdenvertaisesti koko maassa on turvattava riittävällä valtionrahoituksella.

OAJ:n esitys valiokunnan lausuntokirjaukseksi:

Oppilasmäärän väheneminen ei saa vaikuttaa opetukseen käytettävään rahamäärään vähentävästi, jotta osaamis- ja koulutustaso nousee

Hallituksen on varmistettava uudistustensa lain mukainen resursointi ja toteutus

Hallitus on korostanut useaan otteeseen panostavansa tällä hallituskaudella 200 miljoonaa euroa perusopetukseen. On totta, että perusopetuksen kehittämisen myötä kuntien peruspalveluiden valtionosuuteen on lisätty rahoitusta samalla, kun kunnille on säädetty uusista tehtävistä.

Koska valtaosa (yli 60 prosenttia) kunnan menoista koostuu kasvatuksen ja koulutuksen palveluiden tuottamisesta, vaikuttavat kuntatalouteen tehtävät muutokset väistä-

5.5.2025

mättä aina myös peruspalveluiden, vahaiskasvatuksen ja perusopetuksen järjestämiseen. Kokonaisuudessaan arvioidaan hallituksen päätösten vahvistavan kuntataloutta, mutta vaikutukset kuntiin ovat kuitenkin hyvin erilaiset. Noin puolella kunnista valtionosuudet VM:n arvion mukaan laskevat.

Tehdyt leikkaukset asettavat kuntapäätäjät niissä kunnissa, joissa valtionosuudet laskevat vaikeaan tilanteeseen. 1.8.2025 voimaantulevien lakiuudistusten toimeenpano edellyttää kolmen vuosiviikkotunnin lisäämistä vuosiluokille 1–6. Uusi oppimisen- ja koulunkäynnin tuki edellyttää 0,122 tuntia ryhmäkohtaisia tukimuotoja oppilasta kohden viikossa. Uudistusten kustannusvaikutuslaskelmien perusteella on päivän selvää, ettei niiden toteutus lain tavoitteiden mukaisesti onnistu ilman lisäresurssointia.

Jo ennen puoliväliriihen leikkauksia OAJ:n perusopetuksen rehtoreille kohdennetun kyselyn vastausten mukaan yleiskatteellista lisärahoitusta ei kaikissa kunnissa edes käytetä lisätunteihin eikä oppimisen ja koulunkäynnin tuen uudistamiseen. Näin ollen kaikissa kunnissa alakoulussa vuosiviikkotuntimäärä ei lisäännä 1.8.2025 nykyisestä tuntimäärästä kolmella vuosiviikkotunnilla eikä opettajia tai erityis- ja erityisluokanopettajia rekrytoida lisää toteuttamaan oppimisen- ja koulunkäynnin tuen uudistusta.

OAJ korostaa, että hallituksen tärkein tehtävä on varmistaa uudistusten lain mukainen toteutus ja resursointi. Tehdessään leikkauksia kunnan peruspalveluiden valtionosuuteen hallitus viestii juuri päinvastaista.

OAJ:n esitys valiokunnan lausuntokirjaukseksi:

Hallituksen on varmistettava perusopetukseen tekemiensä uudistusten lain mukainen resursointi ja toteutus.

Oppijalle on säädettävä oikeus saada perusopetukseen valmistavaa opetusta kahden vuoden ajan

Hallitusohjelman mukaisesti valmistavan opetuksen antaminen mahdollistetaan kahden vuoden ajan, mitä varten vuodelle 2025 hallitus on varannut 3,5 miljoonaa euroa ja nyt JTS:ssä 13,8 miljoonaa euroa. Lisäksi valmistavan opetuksen rahoitusta lisätään 63 miljoonalla eurolla, koska eri kieli- ja kulttuuritaustaisten oppilaiden määrät ovat suuret eikä ole odotettavissa, että määrät laskisivat.

Lisärahoitukset ovat kannatettava toimi. Jotta rahoitusten vaikuttavuus voidaan varmistaa, on valmistava opetus säädettävä oppilaiden subjektiiviseksi oikeudeksi niin, että siihen on tarpeen mukaan oikeus enintään kahden vuoden ajan, jos riittävien kielellisten valmiuksien saaminen sitä edellyttää. Tällaisia tilanteita voi olla, jos oppilas on esimerkiksi luku- ja kirjoitustaidoton, vaillinaisen kouluhistorian omaava, yläkouluiässä maahan tullut sekä psykososiaalista ja sosioemotionaalista tukea tarvitseva (mm. kriisialueilta tulleet) lapset ja nuoret.

5.5.2025

JTS:n mukaan toisen vuoden valmistava opetus on tarkoitettu toteutettavaksi perusopetukseen integroituna. Tämä korostaa tarvetta säätää toteutuksesta lailla. Valmistavan opetuksen opettajan kelpoisuuksista ei ole säädetty eikä siitä, millä tavalla heidät on otettava huomioon oppilasryhmiä muodostettaessa.

Valmistavasta opetuksesta säätäminen luo perustan myös opettajankoulutukselle, josta se nyt puuttuu. Harjoittelukouluissa ei ole valmistavan opetuksen luokkia eikä sen järjestämiseen muiltakaan osin saatavissa rahoitusta. Valmistavan opetuksen rahoitusta tulisi myöntää myös yliopistojen yhteydessä toimiville harjoittelukouluille.

Valmistavan opetuksen jälkeen on oppilaille ja opiskelijoille tarjottava vahvan S2-opetuksen lisäksi tuettua kielenopetusta muun opetuksen yhteydessä. Tähän tulisi osoittaa myös valtion rahoitusta. Riihitiedotteessa mainittu kahdeksan miljoonan euron rahoitus S2-opetukseen on kiitettävä toimi.

OAJ:n esitys valiokunnan lausuntokirjaukseksi:

Valmistava opetus on säädettävä oppilaan subjektiiviseksi oikeudeksi.

Varhaiskasvatuksen osallistumisasteen lisäys edellyttää myös henkilöstön lisäämistä

Varhaiskasvatuksen täydennyskoulutusmalliin kohdennetaan JTS:n mukaan yhteistyössä C6-kaupunkien kanssa kuusi miljoonaa euroa vuosittain. Pidämme kirjausta kannatettavana, mutta puutteellisena siltä osin, että kirjauksessa ei täsmällisemmin määritellä millaisesta varhaiskasvatuksen täydennyskoulutusmallista on kyse.

Uutena tehtävänä kunnille tulee kotihoidontuen ns. Norjan mallin käyttöönotto vuodesta 2026 alkaen. Tämän arvioidaan lisäävän maahanmuuttajataustaisten lasten määrää varhaiskasvatuksessa, minkä takia aiheutuvia kustannuksia kompensoidaan lisäämällä valtionosuutta 1,2 miljoonaa euroa vuonna 2026, 3,8 miljoonaa euroa vuonna 2027, 6,6 miljoonaa euroa vuonna 2028 ja 7,9 miljoonaa euroa vuonna 2029.

Hallitus, kuten lähes kaikki sitä edeltävät hallituksetkin, jättävät jälleen huomioon ottamatta lapsimäärän kasvun vaikutukset henkilöstömäärään. Asiayhteydessä ei tuoda esille tarvetta lisätä varhaiskasvatuksen opettajien ja muun henkilöstön koulutusmääriä. Se, että jo usean hallituskauden ajan on lisätty varhaiskasvatuksen osallistumismääriä erilaisin toimenpitein ilman, että samassa yhteydessä arvioidaan vaikutuksia henkilöstötarpeen kasvuun, on yksi syy vallitsevaan henkilöstöpulaan.

Varhaiskasvatuksen osallistumismäärän noston vaikutukset henkilöstötarpeeseen on arvioitava ja otettava huomioon aloituspaikkamäärien pysyvänä nostona. Pidämme välttämättömänä, että puoliväliriihessä kohdennettu pysyvä rahoitus korkeakoulujen aloituspaikkamäärään (3,8 miljoonaa euroa) kohdennetaan pääosin varhaiskasvatuksen opettajien koulutuspaikkamäärien pysyvään lisäämiseen.

5.5.2025

OAJ:n esitys valiokunnan lausuntokirjaukseksi:

Varhaiskasvatuksen osallistumismäärän noston vaikutukset henkilöstötarpeeseen on arvioitava ja otettava huomioon varhaiskasvatuksen opettajien aloituspaikkamäärien pysyvänä nostona.

Ammatillisen ja lukiokoulutuksen rahoitus on turvattava

EU/ETA-maiden ulkopuolelta tuleville toisen asteen opiskelijoille ollaan säätämässä lukukausimaksuja korkeakoulujen tapaan. Riihitiedotteen pohjalta toisen asteen koulutuksesta ollaan tällä varjolla leikkaamassa 18 miljoonaa euroa. Hallitus on leikannut ammatillisesta koulutuksesta jo 120 miljoonaa ja normeja purkamalla 9 miljoonaa. Lukioon on aiemmin säädetty rahoitusleikkuri, joka leikkaa noin 100 miljoonaa joka vuosi lukiolle myönnetystä rahoituksesta.

Lukuvuosimaksujen säätämisen perusteella tehtävä leikkaus toteutetaan toisella asteella samaan tapaan kuin korkeakouluissa. Oletuksena leikkauksille on, että opiskelijoiden kokonaismäärä ei muutu, vaikka opinnoista tehdään maksullisia. Tämä on vastoin kysynnän ja tarjonnan lakia ja muuntuu siten väistämättä puhtaaksi koulutusleikkaukseksi, kuten se toteutui korkeakoulujenkin tilanteessa.

Suomi tunnetaan maailmalla koulutuksen tasa-arvon mallimaana, jossa on haluttu taata jokaiselle mahdollisuus opiskella omien edellytystensä ja tavoitteidensa mukaisesti. Tätä mahdollisuutta ei myöskään pidä käyttää väärin tilauskoulutuksien ja vieraskielisten tutkintokoulutuksien järjestämisessä ja niihin osallistumisessa. On tärkeää, että tunnistettuihin väärinkäytöksiin etsitään korjausratkaisuja. Malli, jossa rahoitusta leikataan mahdollisten lukukausimaksujen verran ei ole vielä sellainen.

Ei norminpurkua varhaiskasvatukseen ja koulutukseen

Varhaiskasvatuksen ja koulutuksen osalta pitää unohtaa norminpurku. Normit osoittavat sen minimitason, joka kaikille on turvattava. Mikään laki ei estä tarjoamasta parempaa varhaiskasvatusta tai koulutusta. Jos puramme normeja, tarkoittaa se käytännössä sitä, että luovumme yhdenvertaisista oikeuksista lailla turvattuun minimilaatuun. Onko Suomella todella varaa lähteä varhaiskasvatuksen ja koulutuksen alennusmyyntiin? Norminpurku on aina myös koulutusleikkaus. Jos jokin velvoite poistuu, leikataan kunnilta ja muilta opetuksen sekä koulutuksen järjestäjiltä myös rahat, jotka ovat velvoitteen hoitamiseen hallituksen mielestä tarvittu.

Hallitus sitoutuu JTS:n mukaan jatkamaan norminpurkua kuntien tehtäväkentästä. Hallitus linjaa hyödyntävänsä siinä työssä väestökehityksen vaikutuksia perusopetuksessa selvittävän työryhmän strategista näkemystä siitä, miten väestökehityksen nykyisiin ja tuleviin haasteisiin vastataan perusopetuksen järjestämisessä.

5.5.2025

Kun perusopetuksen järjestämiseen etsitään ratkaisuja ei lähtökohtana pidä olla norminpurku, vaan perusopetuslain mukaisesti lapsen etu ja sen mukaiset ratkaisut. Kun tavoitteena on osaamis- ja koulutustason nosto, on keskiössä koulutusjärjestelmämme kehittämisessä oltava korkea laatu, ei norminpurku.

OAJ:n esitys valiokunnan lausuntokirjaukseksi:

Varhaiskasvatuksen ja koulutuksen normeja ei pidä purkaa.

4 Näinkö kohdellaan opettajia, jotka tekevät Suomen tulevaisuuden?

Hallituksen toimet ovat osuneet kipeästi opettajakuntaan. Jo tehdyt päätökset aikuis-koulutustuen lakkauttamisesta, vuorotteluvapaan lakkauttamisesta ja opettajien täydennyskoulutusrahojen poistosta heikentävät merkittävästi opettajien kouluttautumista ja työssä jaksamista.

Pidämme erittäin valitettavana sitä, että kehysriihessä ei esitetty ratkaisuja eikä rahoitusmallia lakkautetun aikuiskoulutustuen tilalle.

Leikkausten vaikutukset heijastuvat opettajien työhön ja lasten sekä nuorten arkeen päiväkodeissa, kouluissa ja oppilaitoksissa. Esimerkkinä mainittakoon perheiden toimeentuloon ja sosiaali- ja terveystoimeen tehdyt leikkaukset.

Hyvinvointialueet ottavat pois muun muassa kouluista ja oppilaitoksista sairaanhoitajia, psykiatrisia sairaanhoitajia ja sosiaaliohjaajia. Tämä käy ilmi huhtikuussa julkaistun Hyvinvointialueyhtiö Hyvilin tekemästä kyselystä, jonka mukaan enää vain kolme hyvinvointialuetta suunnitteli pitävänsä nämä ei-lakisääteiset henkilöstö-resurssit kouluissa ja oppilaitoksissa. Näin koulupäivän arjessa saatavilla oleva tuki heikkenee merkittävästi. Lisäksi opiskeluhuollon ammattihenkilöisen saatavuudessa ja saavutettavuudessa on puutteita ja heidän roolinsa ja tehtäväkuvansa eivät muutoksen jälkeen enää vastaa niitä tarpeita, joita oppilaat ja opiskelijat arjessa tarvitsevat.

Hallituksen pitäisi välittömästi käynnistää laaja kokonaistarkastelu sosiaali- ja terveystoimen sekä lastensuojelun, päiväkotien, koulujen ja oppilaitosten yhteistyöstä sekä siitä millaisia toimintoja on ja millaisia tarvitaan jatkossa.

Myöskään tehdyistä veroratkaisuista ei ole tarjotaan helpotusta opettajille. Tuloveron alennukset eivät kohdistu merkittävilta osin opettajien keskiansioihin. Ammattiyhdistysliikkeen jäsenmaksun verovapauden poisto ja työhuonevähennyksen poisto tekevät opettajista lisäksi kokonaisuuden maksajia.

5.5.2025

OAJ:n esitys valiokunnan lausuntokirjaukseksi:

Valiokunta edellyttää, että hallituksen pitää käynnistää laaja kokonaistarkastelu sosiaali- ja terveystoimen sekä lastensuojelun, päiväkotien, koulujen ja oppilaitosten yhteistyöstä.

5 Koulutuksen rahoituksen tulevaisuus on pelastettava

Julkisen talouden suunnitelmassa suurimman huomion keräsi tehdyt veroratkaisut. Yhteisöveron alennus ja ansiotulojen lasku maksaa yhteiskunnalle lyhyellä aikavälillä lähes kaksi miljardia euroa. Osa veronalennuksista kompensoitiin menoja leikkaamalla ja muita veroja korottamalla, mutta suurelta osin julkisen talouden tasapaino on riippuvainen veronalennusten tuottamista dynaamisista vaikutuksista.

Tutkijat ovat dynaamisista vaikutuksista ja niiden suuruudesta erimielisiä, mutta konsensus on löytynyt siitä, että mahdolliset vaikutukset ovat todettavissa vasta vuosikymmenen lopulla. Yhdistettynä tarpeeseen nostaa puolustusmäärärahoja kolmeen prosenttiin BKT:sta vuosikymmenen loppuun, julkinen talous on mittavien sopeutustoimien alla myös seuraavalla hallituskaudella. Näissä sopeutustoimissa koulutuksen ulos jättäminen vaatii parlamentaarista yhteistyötä.

OAJ on esittänyt pitkän aikavälin toimenpide ja rahoitussuunnitelman laatimista osaamis- ja koulutustason nostamiseksi. Tilanteessa, jossa mahdollinen talouden kasvu antaa odottaa itseään ja tehdyt ratkaisut synkentävät julkisen talouden tilaa lyhyellä aikavälillä, tarve yhdessä laadittavalle suunnitelmalle on suurempi kuin koskaan.

Opetusalan Ammattijärjestö OAJ

Nina Lahtinen
koulutuspolitiikan johtaja

Risto-Matti Alanko
erityisasiantuntija